

НЕЧИПОРЕНКО В. В. *Формирование жизненных компетенций у учеников с ограниченными возможностями здоровья в условиях системного развития учебно-реабилитационного центра.*

В статье дается научное обоснование системного подхода к формированию жизненных компетенций у учеников с ограниченными возможностями здоровья, представлены результаты исследования процесса формирования жизненных компетенций с первого по одиннадцатый класс, показан анализ динамики их развития.

Ключевые слова: *системное развитие учебно-реабилитационного учреждения, жизненная компетентность, ключевые жизненные компетенции, коррекционно-компенсаторный фактор.*

NECHIPORENKO V. V. *Forming of vital jurisdictions for students with ogranichenymi possibilities of health in the conditions of system development of educational-rehabilitation center.*

The article reveals a scientific basis of systematic approach to the development of life competences of students with disabilities; it reveals the results of the study of the formation of life competences beginning from the first grade up to the eleventh grade; it shows the analysis of the dynamics of their development.

Keywords: *system development of educational-rehabilitation institution, life competences, basic life competences, correctional-compensatory factor.*

Павицька К. М.
Інститут проблем виховання НАПН України

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ШКОЛИ З БАТЬКАМИ СТАРШОКЛАСНИКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядається проблема взаємодії загальноосвітньої школи із батьками учнів старшого шкільного віку. Обґрунтовано форми і методи роботи школи з батьками старшокласників з точки зору їх ефективного впливу на суб'єктів взаємин.

Ключові слова: *школа, батьки, учні старшого шкільного віку, форми та методи роботи школи з батьками учнів.*

Учителі та батьки учнів являють собою педагогічне співтовариство, що покликане вирішити перед суспільством низку завдань, зокрема створення можливостей для постійного духовного вдосконалення особистості дітей, виховання гуманістичних якостей, формування їх інтелектуального та творчого потенціалу, набуття соціальної компетенції. Така думка знаходить своє підтвердження у нормативно-правових документах: Конституції України, Національній програмі виховання дітей та молоді, Законі України "Про освіту".

Одним із завдань сучасної школи є розробка та впровадження таких форм і методів впливу на батьків, за яких би взаємини із ними протікали ефективно з точки зору розвитку особистості учнів. Слід також враховувати той факт, що у батьків із різних сімей поняття про мету та цілі виховання не завжди співпадають із потребами сучасного суспільства, із індивідуальними особливостями дитини, із процесом становлення її особистості тощо. Та

поряд з тим сім'єю та школою, – два дуже різні соціальні інститути, об'єднуючи єдину мету – гармонійний розвиток та формування дитини як особистості, як гідного громадянина нашої держави.

Відомо, що на сьогодні робота загальноосвітніх закладів з батьками здійснюється у декількох стратегічних напрямках, до яких відносяться психолого-педагогічна просвіта батьків, організація діяльності батьківського комітету школи та участь представників батьківської громади в діяльності ради школи, залучення батьків до виховної роботи з дітьми тощо.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблемі роботи школи з батьками учнів присвячено праці багатьох науковців. Педагогічна просвіта батьків неодноразово ставала предметом досліджень таких педагогів-класиків як А. Дістверг, Я. Коменський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Взаємодія школи, сім'ї та громадськості в системі педагогічної освіти батьків висвітлена в працях сучасних науковців: А. Бадаляна, Є. Бондаревської, В. Бочарової, В. Кіма, Т. Кравченко, А. Нізової, Б. Наумова, В. Постового та ін. Взаємодію школи із батьками учнів у різних аспектах досліджували вчені О. Газман, Р. Гурова, О. Наседкіна, Л. Николенко, Г. Рогозіна, А. Фоновіта, О. Хромова та ін.

Вважаємо доцільним привернути увагу на форми й методи роботи школи з батьками учнів старшого шкільного віку. Тому, зважаючи на актуальність поставленої проблеми, мета нашої статті полягає у висвітленні організаційних форм роботи загальноосвітніх закладів з батьками учнів старшокласників та обґрунтуванні методів, які використовуються для забезпечення їх функціонування.

Відповідно до цього завданнями дослідження є: вивчення літературних джерел із окресленої теми; відображення відповідних форм та методів роботи школи з батьками та їх аналіз з точки зору ефективності взаємин суб'єктів.

Чільне місце у вихованні дитини завжди відводилося не тільки школі а, також і сім'ї, тому співпраця педагогічного колективу з батьками має носити конструктивний та комунікативний характер. Для покращення виховних можливостей закладів освіти у роботі із батьками учнів існує певна система, яка включає різноманітні форми та методи взаємодії.

Форми роботи педагогів з батьками учнів – це своєрідні способи організації спільної діяльності та спілкування, які із використанням відповідних методів мають на меті вирішення якогось питання, наприклад, методична, психологічна чи інформаційна допомога батькам тощо.

Важливим напрямом у роботі з родиною вважаємо психолого-педагогічну освіту батьків, оскільки школа має дбати про постійний розвиток педагогічних знань батьків, вдаючись до різних методів роботи. Досить поширеним є педагогічний лекторій. Він передбачає надання батькам

систематизованих знань з теорії виховання, звернення їх уваги до актуальних проблем виховання з допомогою лекцій та бесід, що у свою чергу дозволяє батькам краще розуміти, які процеси відбуваються у психіці дитини, як пояснити певну поведінку, чим обумовлюється розвиток її особистості. Такий позакласний педагогічний всеобуч спрямований на ознайомлення батьків з проблемами виховання дітей різних вікових груп, зокрема із особливою віковою категорією – старшокласниками, оскільки психологія дітей цього віку відзначається суперечливими явищами. З одного боку ними є зростання інтелектуальної і моральної зрілості, пошуки світогляду, спрямованість на майбутнє, юнацький романтизм, довіра до авторитетних дорослих. З іншого боку – тенденції негативізму, який виступає у вигляді юнацької субкультури з її небезпечним ухилом у бік зневаги до моралі. Це відповідно породжує деякі типові прояви суперечливої поведінки:

- пред'явлення високих вимог до дорослих і поблажливе ставлення до власних недоліків;

- співіснування у свідомості і вчинках старшокласників принципності у значному і безпринципності у малому, буденному;

- схильність до емоційно перебільшених переживань особистих неприємностей, які часом викликають неадекватні вчинки.

Отже, даний метод передбачає більш глибоку підготовку сімей з теорії виховання юнаків та дівчат. Заняття відбуваються у формі активних лекцій і проводяться керівниками шкіл, класними керівниками, фахівцями певних галузей. Заняття також передбачають участь батьків в обговоренні висвітлених питань.

Для батьків, які здатні проявити дослідницькі уміння та організованість існує підсумкова науково-практична конференція батьків з проблем виховання, яка зазвичай проводиться наприкінці навчального року. Використання проблемно-пошукового, дослідницького методу дає змогу глибше осмислити конкретну проблему, проявити гнучкість мислення, набути певних умінь та навиків тощо. Учасники такого заходу попередньо визначають найактуальнішу проблему виховання дітей старшого шкільного віку та протягом року вивчають її. На конференції у своїх виступах батьки підбивають підсумки теоретичних і практичних досліджень, діляться особистим досвідом, знаходять спільне вирішення досліджуваної проблеми.

В юнацькому віці виразно постає потреба у формуванні світогляду, тобто розумінні закономірностей оточуючого світу і створенні системи поглядів, тому нормально розвинений старшокласник (не інфантильний, який за інтелектуальним розвитком швидше належить до підліткового віку) цікавиться досить широким колом явищ політики, економіки, мистецтва тощо. Тому досить часто батьки не можуть знайти спільну мову із дітьми, не здатні вплинути на їх поведінку тощо.

У цьому контексті корисним для батьків є ознайомлення з психолого-педагогічною літературою, що передбачає відбір і надання рекомендацій щодо психолого-педагогічної, науково-популярної літератури для батьків відповідно до проблем, які є в учнів певного класу, чи в окремої дитини.

Досить часто батьки зустрічаються із низкою проблем та непорозуміннями під час переходу їх дитини до старших класів. Старшокласники прагнуть до самостійності суджень, не схильні довіряти авторитетам, часом переоцінюють свої можливості і виявляють критиканство. Тому педагог заздалегідь повинен підготувати батьків учнів до взаємин із адміністрацією школи та педагогічним колективом. З такою метою, а також щоб ознайомити батьків із роботою школи, привернути їх увагу до особливостей навчально-виховного процесу доцільним буде проведення дня відчинених дверей. Така форма спілкування адміністрації із членами сімей учнів вимагає серйозної підготовки: оформлення школи, організації програми свята (концерту, зустрічей у класах, відвідання виставок, спортивних змагань тощо).

Окремої уваги заслуговують класні батьківські збори – традиційна форма роботи закладу та класного керівника зокрема. Розрізняють такі види батьківських зборів:

- загальні (класні) збори проводяться 4 рази на рік;
- диференційовані (спеціально запрошується група батьків);
- збори, періодичність яких визначається класним керівником.

Формами проведення зборів можуть бути наступні: директивні – консультативні; дискусійні; семінари; клубні; творчі зустрічі та звіти.

Наприклад, варіантами проведення зборів є: батьківські читання, батьківські вечори, батьківський ринг.

Батьківські читання дають можливість батькам не тільки отримати певну інформацію шляхом вивчення спеціальної літератури, через доповідь спеціаліста тощо, а також поспілкуватися з іншими учасниками заходу, прийняти активну участь у обговоренні.

Батьківський ринг – це дискусійна форма заходу. Не зважаючи на те, що у батьків можуть бути різні погляди на вирішення проблеми, різні думки на поставлене питання, всі учасники є рівноправними членами команд і активно приймають участь у обговоренні. Учні також залучаються до участі і посідають почесне місце експертів. Така інтерактивна форма є досить ефективною, оскільки вона передбачає залучення усіх суб'єктів взаємин, об'єднаних єдиною метою – становлення і розвиток особистості дитини [4].

Вважаємо важливим у окресленій формі роботи класного керівника із батьками учнів (та й усього педагогічного колективу) орієнтацію на особистісний підхід, який ґрунтується на принципах рівноправності. Такий підхід вимагає від педагога приділяти однакову увагу всім батькам учнів

класу, зустрічатися із батьками своїх вихованців не формально, а задля вирішення конкретних проблем, спілкуватися про ставлення батьків та ставлення дітей до школи та навчально-виховного процесу тощо. Саме такий підхід у співпраці сприятиме її ефективності, дозволить запобігти проблемам в у майбутньому.

Важливою частиною світогляду старшокласників є моральні переконання. Діти прагнуть самостійно розібратися у моральних проблемах і не люблять, коли дорослі пропонують їм готові і категоричні формулювання, вони часто розходяться з батьками у питаннях оцінювання, що доволі часто спричиняє міжособистісні конфлікти. Для багатьох старшокласників характерним є романтична піднесеність життєвих поривань. Проте юнацькі прагнення часто мають поверховий характер і в реальному житті поєднуються з вузьким практицизмом і навіть безпринципністю.

Тематичні вечори запитань і відповідей сприяють глибокому пізнанню психологічних механізмів формування особистості у цьому віці, допомагають поглибити питання методики сімейного виховання тощо. На них запрошують лікарів, психологів, соціальних працівників, юристів, працівників правоохоронних органів, та інших фахівців, які опікуються проблемами виховання молоді. На таких заходах порушуються питання ціннісно-смыслових установок молоді, профорієнтації учнів, проблеми взаєморозуміння батьків та дітей, про те, як впливають відносини в школі та сім'ї на фізичне та психічне здоров'я дитини.

Важливою умовою ефективної роботи школи з батьками старшокласників є співробітництво класного керівника із сім'єю, що передбачає використання індивідуальних форм роботи із членами родин. Індивідуальними формами роботи вчителя з батьками є: бесіди з батьками учня, відвідування сімей учнів удома, листування тощо.

Традиційним є запрошення батьків до школи. Найчастіше це роблять для конфіденційної розмови про шкільні проблеми дитини (погана поведінка, неуспішність тощо). Під час індивідуальної бесіди важливо дотримуватися педагогічного такту, створити атмосферу довіри. Педагог висловлює свої міркування, відповідає на запитання батьків, надає корисні поради. Необхідно пам'ятати, що надмірне звертання уваги на недоліки учня викликає в батьків неприязнь, насторогу, навіть якщо учитель має рацію.

Варто звернути увагу й на листування – форма спілкування, яка є широко розповсюджена у інших країнах, і зрідка у вітчизняній практиці. Дана форма, передбачає періодичне надсилання батькам листів про успіхи учня у навчанні, старанність, уважність та відповідальність за доручення. Вчителем повідомляється про певні труднощі у спілкуванні із дитиною, чи необхідність зустрічі із дорослими, висловлюється щира подяка за хороше виховання дитини. Лист передають батькам через їх дитину, попередньо

ознайомивши її із змістом. Найчастіше листування використовують, коли класний керівник не може зустрітися з батьками вдома або запросити їх до школи, проте, підкреслимо, що ніщо не може замінити живий контакт із педагогом.

Актуальною формою у роботі педагогів з батьками учнів вважаємо консультації. Вони передбачають надання рекомендацій, порад з актуальних для батьків питань чи конкретних проблем, з якими вони не можуть впоратися самостійно.

Індивідуальна робота з батьками учнів, які потребують посиленої педагогічної уваги здійснюється через такі засоби впливу як рада профілактики правопорушень, педагогічний консилиум, індивідуальна бесіда з представниками адміністрації, індивідуальна бесіда та корекційна діяльність психолога.

Сьогочасне суспільство можна характеризувати як швидкоплинне, інформаційне та технологічне. Саме тому варто звернутися до нових нетрадиційних форм взаємодії педагогів та батьків які покликані сформувати інший погляд на співпрацю, здатні забезпечити вирішення актуальних питань з виховання старшокласників. До них відносимо батьківсько-педагогічний проект та батьківський тренінг.

Батьківський тренінг – це інтерактивна форма взаємодії, яка максимально сприяє формуванню практичних навичок у батьків, отримання установок та ідей, які необхідні для подолання конкретних проблем. Об'єктом такого методу є конкретний вид діяльності, наприклад, формування гармонійних взаємин із дитиною-старшокласником. Варто наголосити на тому, що особливістю окресленої форми взаємодії із батьками є груповий характер, що ґрунтується на принципах добровільності, активності, високої мотиваційності батьків, і від чого залежить ефективність заходу. Метод тренінгу дозволяє поєднувати у собі велику кількість інших методів, наприклад, дискусію, ситуаційне завдання, тестування, презентації, мозковий штурм та інші [5].

Окремої уваги заслуговує така форма роботи з батьками як батьківсько-педагогічний проект. Він спрямований на налаштування співпраці вчителів, батьків та дітей з метою перетворити батьків на активних учасників навчально-виховного процесу, гармонізації та діалогізації життя школи та сім'ї.

Суть методу проектів полягає у стимулюванні інтересу учасників до визначеної проблеми, оволодіння певними знаннями та навиками (наприклад, дослідницькими, комунікативними, організаторськими тощо) для її вирішення, практичному застосуванні отриманих результатів [3]. Поряд із тим такий метод дозволяє використовувати різні форми роботи: індивідуальну, парну, групову, що сприятиме налагодженню взаємин у

колективі.

Проект може проходити у наступні етапи: підготовчий (організаційний); пошуковий; практичний; корекційний; контрольний; інформаційний [2]. Загалом, вимогою до використання даного методу є структурування змістової частини з визначеними результатами окремих етапів.

Головна риса самосвідомості дітей у ранній юності – спрямованість у майбутнє. Це прагнення визначити своє місце у житті, нетерпляче очікування свого майбутнього й бажання стати учасником життєвих справ. Окремі юнаки та дівчата старших класів можуть назвати не тільки професію, яка цікавить їх, а й обґрунтувати свій вибір, розповісти про певний вид трудової діяльності. Проте так поводяться далеко не всі учні.

З метою отримати чи поглибити знання старшокласників про професії та їх особливості, формувати професійний інтерес до певного виду трудової діяльності використовують такі форми роботи як, наприклад, колективна (з батьками та педагогами) екскурсія на підприємство, година спілкування, зустріч зі спеціалістами певного фаху, вечір запитань та відповідей.

Проведення фестивалю сімейної творчості, де приймають участь талановиті батьки та діти здатне урізноманітнити шкільне життя, сприяє гармонізації стосунків у сім'ї. Такий захід може бути присвячений визначній події і носити тематичний характер.

Підкреслимо, що у виховному процесі школи, крім педагогів, беруть участь батьки, працюючи в класних та загальношкільних батьківських комітетах, виконуючи рекомендації, доручення класних керівників тощо.

Батьківський комітет класу створюють з метою демократизації управління виховним процесом, налагодження зворотного зв'язку сім'я – школа, забезпечення єдності педагогічних вимог до учнів, надання допомоги сім'ї у вихованні дітей. До роботи у комітетах залучають найактивніших батьків, авторитетних людей з високою громадянською свідомістю, які виявляють інтерес до справ класу та школи. Батьківський комітет працює у тісному контакті з класними керівниками, що безумовно впливає на досягнення їх спільної мети у формуванні особистості старшокласників.

Погоджуємося із І. Шаховою, яка стверджує, що запорукою ефективності роботи школи із батьками учнів є впровадження активних форм взаємодії, де: “колективні форми (лекції, бесіди, конференції, дискусії, диспути тощо) сполучаються з груповою й індивідуальною роботою (консультації класного керівника, вчителя-предметника, психолога, фахівців: медиків, соціологів, логопедів та інших); теоретичні викладки збагачуються обміном досвідом сімейного виховання, проведенням педагогічних практикумів, розбором конкретних педагогічних ситуацій з батьками” [5].

Таким чином, організаційна робота загальноосвітніх закладів з батьками старшокласників набуває форми активної та творчої взаємодії. Ефективність

такої взаємодії значною мірою залежить від використання сучасних та традиційних форм та методів роботи з батьками. Доцільним є поєднання індивідуальних, групових, колективних та масових форм роботи. На нашу думку, варто звернути увагу на інноваційні форми роботи школи з батьками учнів, оскільки вони передбачають використання інтерактивних методів, що у свою чергу забезпечують зворотній зв'язок між педагогами й батьками й сприяють покращенню та розвитку взаємин між ними. Також, слід наголосити на необхідності об'єднання зусиль школи і батьків учнів старшого шкільного віку у створенні сприятливих умов для формування у дітей загальнопрофесійних якостей, потреб, стремління до самопізнання та самовизначення, необхідних для подолання труднощів у майбутньому, що безумовно залежить від впровадження ефективних форм та методів роботи школи з батьками у практичній діяльності.

Використана література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Пивоварова Ю. М. Навчаємо та виховуємо разом (педагогічно-батьківський проект) / Ю. М. Пивоварова // Виховна робота в школі. – № 7(80). – 2001.
3. Сірант Н. П. Як батьківські збори перетворити на збори батьків / Н. П. Сірант // Виховна робота в школі. – № 11(84). – 2011.
4. Шахова І. Реалізація комплексно-цільової програми “Школа і родина” / І. Шахова // Освіта.ua. Режим доступу [http://osvita.ua/school/out_edu/1812/].
5. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посібник / С. О. Сисоєва ; НАПН України ; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К. : ВД “ЕКМО”, 2011. – 320 с.

ПАВИЦКАЯ Е. Н. Организация работы школы с родителями старшеклассников: теоретический аспект.

В статье рассматривается проблема взаимодействия общеобразовательной школы с родителями учеников старшего школьного возраста. Обосновано формы и методы работы школы с родителями старшеклассников с точки зрения их эффективного влияния на субъекты взаимодействия.

Ключевые слова: школа, родители, ученики старшего школьного возраста, формы и методы работы школы с родителями учеников.

PAVUTSKA K. M. Organization of the school work with parents of the pupils of senior school age: theoretical aspect.

The article deals with the problem of interaction school with parents of pupils of the senior school age. Forms and methods of work of comprehensive school with parents of the pupils in terms of their real impact on the subjects of relationships are grounded.

Keywords: school, parents, pupils of senior school age, forms and methods of the school work with parents of pupils.